

Dergi ana sayfası: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed>

Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi: Atıcı, A. (2026). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapılarına Bir Örnek: Sinop Gerze İnkılap Yatı Mektebi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (72), 1-24. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1755861>

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM YAPILARINA BİR ÖRNEK: SİNOP GERZE İNKILAP YATI MEKTEBİ

Alper ATICI¹

¹Arş. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, alper.atici@omu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4202-8170>

Öz

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, savaşlar ve toprak kayıplarına rağmen modernleşme ve Batı'nın kurumsal sistemine uyum sağlama hedefi doğrultusunda önemli reformlar gerçekleştirilmiş; özellikle eğitim kurumları başta olmak üzere, kamunun ihtiyaç duyduğu birçok yeni kamu yapısı inşa edilmiştir. Bu süreçte, II. Meşrutiyet'le birlikte güç kazanan Türkçülük akımının etkisiyle, mimaride Selçuklu ve klasik Osmanlı dönemine ait geleneksel unsurlar yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte ulusçuluk söylemlerinin ön plana çıkması, bu mimari anlayışın Cumhuriyet'in ilk yıllarında da etkisini sürdürmesini sağlamıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak tanımlanan bu akım, hastane, belediye ve mektep gibi kamu yapılarında yaygın şekilde uygulanmıştır. Sinop'un Gerze ilçesinde yer alan İnkılap Yatı Mektebi de bu mimari anlayışla inşa edilen yapılardan biridir. Söz konusu yapının daha önce akademik bir çalışmaya konu edilmemiş olması, araştırmanın özgün değerini artırmakta ve literatüre katkı potansiyelini ortaya koymaktadır. Çalışma, yapının mimari özelliklerinin yanı sıra inşa süreci ve açılışına dair yeni belgeleri ve bulguları da ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Sinop, Gerze, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, İnkılap Yatı Mektebi, Tip Projesi.

AN EXAMPLE OF AN EDUCATIONAL BUILDING FROM THE REPUBLICAN ERA: SİNOP GERZE İNKILAP BOARDING SCHOOL

Abstract

During the final period of the Ottoman Empire, despite wars and territorial losses, significant reforms were implemented with the goal of modernization and adaptation to the institutional systems of the West; many new public buildings, particularly educational institutions, were constructed to meet societal needs. During this process, influenced by the Turkish nationalism movement that gained strength with the Second Constitutional Era, traditional elements from the Seljuk and Ottoman classical periods began to be used again in architecture. With the founding of the Republic of Türkiye, the rise of nationalist discourse ensured that this architectural approach continued to have an impact in the early years of the Republic. Defined as the First National Architecture Period, this movement was widely applied in public buildings such as hospitals, town halls, and schools. The İnkılap Boarding School in the Gerze district of Sinop is one of the buildings constructed in line with this architectural approach. The fact that this building has not previously been the subject of an academic study increases the originality of the research and highlights its potential contribution to the literature. The study aims to reveal new documents and findings about the construction process and opening of the building, in addition to its architectural features.

Keywords: Sinop, Gerze, First National Architecture Period, İnkılap Boarding School, Standardized Project.

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma hareketleri doğrultusunda, pek çok alanda olduğu gibi eğitimde de Batı merkezli yenilikler yapılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, eğitimlerini Avrupa'da tamamlamış akademisyenler Osmanlı Devleti'ne gelerek dersler vermiştir. Bu dönemde hem eğitim hem de inşaa faaliyetlerinde bulunan August Jasmund ve Alexandre Vallauray gibi isimlerin, Osmanlı kültüründen etkilendiği görülmektedir. Alexandre Vallauray'nin inşa ettiği Düyun-u Umumiye Binası (1897) ile August Jasmund'un tasarladığı Sirkeci Garı (1880-1890), Osmanlı mimari öğelerini de içeren eklektik ve oryantalist bir tarzda inşa edilmiştir (Yavuz, 1976: 13; Bozdoğan, 2002: 41). August Jasmund ve Alexandre Vallauray'nin Osmanlı mimarisine ait bazı formları kullanmaları ve Mimar Kemaleddin ile Vedat Tek gibi isimlerin yetişmesinde etkili olmaları, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin oluşumuna ve gelişimine önemli ölçüde katkı sağlamıştır (Çelik, 2019: 197). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Osmanlı Devleti'nin son yıllarından başlayarak Cumhuriyet'in ilk dönemine kadar uzanan süreçte etkisini sürdürmüştür (Aslanoğlu, 2010: 30).

Bu dönemde mimarlar, yapıların giriş cephelerini ön plana çıkararak bu alanlara özen göstermiştir. Cepheleri canlandırmak amacıyla çeşitli kemer formlarına yer vermiş ve ön cephe ya da kenar bölümlerinin dışa doğru belirginleştirilmesi gibi teknikler sıklıkla uygulanmıştır (Sözen, 1996: 17-18). Özellikle Selçuklu ve klasik dönem Osmanlı mimarisinden ilham alınarak baklava dilimi motifli veya mukarnaslı sütun başlıkları, geniş saçaklar, saçak kornişleri, sahte kubbeler, geometrik desenli kabartmalar, taş rozetler, düz veya kabartmalı şeritler, köşe sütunçeleri, konsollar, korkuluklar, tepelikler ve köşe kuleleri gibi dekoratif unsurlar, yapılan binalarda yoğun bir şekilde yer bulmuştur (Yavuz, 1973: 27; Ödekan, 1997: 512). Türk mimarlar, bu doğrultuda ulusal bir mimari kimlik yaratmayı hedeflemiş; aynı zamanda Giulio Mongeri ve U. Ferrari gibi bazı yabancı mimarlar da bu ulusal çizgiye uygun eserler üretmiştir (Ural, 1973: 21). Birinci Ulusal Mimarlık Akımı, kısa sürede dönemin mimari anlayışını domine etmiş ve devletin de desteğiyle yaygınlaşarak başta okul, hastane, kışla, kütüphane ve istasyon binaları gibi yapılar olmak üzere hemen hemen her yapı türünde uygulanmıştır (Aslanoğlu, 2010: 31-32). Bu çeşitlilik içinde özellikle eğitim yapıları, dönemin ideolojik hedeflerinin en açık şekilde mekâna yansıdığı alanlardan biri olarak öne çıkmıştır.

Eğitim yapıları, yeni kurulan Cumhuriyet'in toplumu dönüştürme ve modernleştirme hedeflerinin mekânsal yansımalarıdır. Bu yapıların yurt genelinde hızla çoğaltılmasının temel amacı, kısa sürede okuryazarlık oranını artırmak ve Cumhuriyet ideolojisinin halk nezdinde benimsenmesini sağlamaktır (Kul, 2011: 66). Bu dönemin eğitim politikasının bir diğer önemli hedefi, nitelikli eğitimin gerçekleştirileceği modern okul binalarının inşasıdır. Bu doğrultuda Maarif Vekâleti bünyesinde bir inşaat dairesi kurulmuş, 1926 yılında resmî olarak faaliyete başlamasına rağmen işlevselliği 1930'lu yıllara kadar sürmüştür. Bu süreçte Osmanlı Dönemi'nden kalan mektep planları kullanılmaya devam etmiştir (Kul, 2011: 66).

Bu mektep planlarından birisi, Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanan Edirne Karaağaç Mektebi-i İdadisi'dir. Ancak bu mektep II. Balkan Savaşı (1913) nedeniyle inşa edilememiş olsa da II. Meşrutiyet Dönemi'nde ve Cumhuriyetin ilk 10 yılında yaygın olarak uygulanan bir tip proje olarak kullanılmıştır (Yavuz, 1981: 325). Dönemin önemli mimarlarından birisi olan Mukbil Kemal Taş, 1909 yılında Mimar Kemalettin Bey'in Evkaf Nezareti bünyesindeki İnşaat ve Tamirat Hey'et-i Fenniyesi'nin başına geçmesinin ardından, Kemalettin Bey'in yanında görev almaya başlamıştır (Cengizkan, 2003: 112-119). Sanayi-i Nefise Mektebi'nde mimarlık eğitimi alan Mukbil Kemal Taş, 1911-1917 yılları arasında Vakıflar Nezareti'nde mimar olarak görev yapmıştır (Cengizkan, 2003: 112-119). Mukbil Kemal Taş'ın bu dönemde tasarladığı Ankara'daki Gazi Numune Erkek ve Gazi Numune Kız Mektebi (Gazi ve Latife Hanım Mektepleri) projesi, 1920'li yıllardan 1930'ların ortalarına kadar Türkiye genelindeki okul binalarının inşasında yaygın olarak uygulanan tip proje olmuştur (Kul, 2011: 68).

Ülke genelinde olduğu gibi Sinop'ta da bu tip projeye dayalı eğitim yapıları inşa edilmiştir. Nitekim 1924 yılında Boyabat'ta İnönü İlkokulu ve Kız Meslek Lisesi (Eski Dumlupınar İlkokulu) (Güneş ve Kartal, 2023: 219), 1927 yılında ise Ayancık'ta Kurtuluş (Mehmet Akif Ersoy) İlkokulu inşa edilmiştir (Atıcı,

2021: 438). Aynı dönemde, Gerze ilçesinde de benzer biçimde tip projeye dayalı eğitim yapılarının inşa edildiği görülmektedir. Bu okullardan 1926 yılında inşa edilen ancak günümüze ulaşamayan Merkez (Gazi Mustafa Kemal) Mektebi, ilçede Cumhuriyet'in ilanından sonra inşa edilen eğitim yapılarının ilk örneklerinden biridir. Gerze'de inşa edilen ve günümüze ulaşan bir diğer önemli eğitim yapısı ise İnkılap Yatağı Mektebi'dir (Şekil 1). Yapı, Cumhuriyet Dönemi'nin eğitim politikalarını taşrada somutlaştıran örneklerinden biridir. Ancak yapılan literatür çalışmasıyla okul yapısına ilişkin akademik bir çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, konunun özgünlüğünü ortaya koyarken, yapılacak olan çalışmanın önemini de pekiştirmektedir. Çalışmanın bir diğer amacı ise araştırmalar sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda yapının inşa süreci ve açılışına dair yeni bilgilerin ortaya konulmasıdır.

Şekil 1. 1930'lu yıllarda Gerze'nin sahilden görünümü.

Kaynak: <https://www.gerze.bel.tr/dosyalar/1263.jpg> (Erişim Tarihi 03.06.2025).

Şekil 2. Gerze İnkılap Yatı Mektebi.

Literatür taramasını takiben, gerekli araştırma ve belgeleme faaliyetlerinin yürütülebilmesi amacıyla T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kazılar ve Araştırmalar Dairesi Başkanlığı başta olmak üzere ilgili kurumlara izin yazıları yazılmıştır. İzin sürecinin tamamlanmasının ardından, yapının yerinde incelenmesini kapsayan saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yapının mevcut durumu detaylı bir şekilde belgelenmiş, fotoğraflama yöntemiyle mimari unsurlar kayıt altına alınmış ve yapının rölövesi çıkarılmıştır. Saha çalışmasında elde edilen veriler doğrultusunda ofis çalışmasına geçilmiştir. Çekilen fotoğraflar ve ölçüm verileri kullanılarak yapının rölöve çizimleri bilgisayar ortamında dijital hale getirilmiştir. Elde edilen veriler analiz edilerek yapının mimari, işlevsel ve sanatsal özellikleri değerlendirilmiş; sonuç olarak yapı hakkında bilimsel bir metin oluşturulmuştur.

Çalışma; yapının inşa tarihine ilişkin yazılı kaynakların değerlendirildiği “Yapının Tarihçesi”, onarım süreçlerinin ele alındığı “Yapının Geçirdiği Onarımlar”, inşa malzemesi ve uygulanan tekniklerin aktarıldığı “Malzeme ve Teknik”, plan şeması ile mekân düzeninin tanıtıldığı “Mimari Özellikler”, süslemelerin incelendiği “Süsleme Özellikleri”, mimari ve süsleme özelliklerinin karşılaştırmalı olarak analiz edildiği “Karşılaştırma ve Değerlendirme” ile çalışmanın genel bulgularının özetlendiği “Sonuç” bölümlerinden oluşmaktadır.

2. GERZE İNKILAP YATI MEKTEBİ

Yapı, Sinop’un Gerze ilçesi Hamidiye Mahallesi’nde, Okullar Caddesi, 48 numarada, tapunun 22 pafta, 87 ada, 121 parselinde yer almaktadır (Şekil 2). Okul, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 27.01.1989 tarihinde 299 numaralı kararla tescillenmiştir (Samsun KVKBK 57-05-40).

2. 1. Yapının Tarihçesi

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe tespit edilememiştir. Ancak inşa sürecine ilişkin bilgiler, döneme ait yazılı kaynakların değerlendirilmesiyle ortaya konmuştur. Bu kaynaklardan erken tarihli

olanı dönemin ulusal basınında yer alan bir haberdir. 1931 tarihli Milliyet gazetesindeki haber yazısında Gerze'deki mevcut eğitim yapıları ile yeni inşa edilen okul hakkında şu ifadelere yer verilmiştir:

Gerze kazasında 15 mektep 20 muallim vardır. Bunların ikisi merkezdedir. (218) mevcudu olan Merkez mektebi kasaba haricinde ve taşlık bir tepenin üzerinde yapılmış resim bir binadır. Kış zamanlarında yağmurlu ve soğuk havalarda muallimlerle talebenin Allah muinleri olsun! Bizde mektep ve hastahanelerin şehir haricinde ve tepeler üzerinde yaptırılması illeti hâlâ zail olmamıştır. ... 5 sene evvel 60.000 bin liraya yapılmış olan bu mektebin şimdiden sıvaları çatlamış ve dökülmeye başladığı gibi lodosun mütemadi darbelerinden de çatıları yerinden oynamıştır. Mezkûr mektebin yanı başında büyük ve henüz natamam bir bina daha yapılmaktadır. Buda meğerki bir mektep imiş! Pek âlâ pek güzel fakat bu mektepte tesirâtı havaiye ile harap olmak için mi buraya yapılmıştır? ... Köşk mektebi mahalle arasında ve deniz kenarındaki bu ahşap bina mektebe o kadar elverişli değildir. Maahaza bu mektep şimdi arzylediğim gayri sıhhi binaya nakl olunacaktı! (Kemal, 1931: 7).

1931 tarihli gazete haberine göre, Gerze ilçe merkezinde iki mektebin faal olduğu anlaşılmaktadır. Bu mekteplerden biri, 1926 yılında inşa edildiği söz konusu haberden anlaşılan ancak günümüze ulaşmayan Merkez (Gazi Mustafa Kemal) Mektebi'dir. Haberde, inşasından yaklaşık beş yıl sonra bu yapının sıvalarında çatlakların ve dökülmelerin başladığı, çatısında ise lodosun etkisiyle hasar oluştuğu belirtilmektedir. Ayrıca, mevcut binaya kıyasla daha büyük ölçekte ve henüz inşası tamamlanmamış yeni bir okuldaki bahsedilmektedir. Gerze'deki mekteplerden bir diğeri ise, mahalle arasında ve deniz kenarında yer alan ahşap bir yapı olan Köşk Mektebi'dir. Haberde, bu binanın eğitim açısından elverişsiz olduğu ifade edilmekte; öğrencilerin, inşası süren yeni okul binasının tamamlanmasının ardından buraya nakledileceği belirtilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, Merkez (Gazi Mustafa Kemal) Mektebi'nin yakınında inşası devam eden okul İnkılap Yatı Mektebi olmalıdır.

Bu haberi destekleyen bir başka belge ise 1932 yılına ait bir fotoğraftır. Fotoğrafta bir tören sırasında okul avlusunda toplanmış kalabalık görülmekte, sol tarafta ise Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin kaba inşaatının tamamlandığı, ön cephesinde inşaat iskelelerinin kurulu olduğu ve sıva işlemlerinin henüz bitirilmediği anlaşılmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. 1932 yılında Gerze İnkılap Yatı Mektebi önünde gerçekleştirilen bir tören.

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo?fbid=291579360880552&set=g.159534227456103> (Erişim Tarihi 03.06.2025).

8 Temmuz 1934 tarihli Akşam Gazetesi'nde yayımlanan "Gerze Mektupları" başlıklı haberde ise, okul binasının inşaatının tamamlandığı, sıva işlerinin sürdüğü ve sıraların yerleştirilmesinin ardından açılışın büyük olasılıkla Cumhuriyet Bayramı'nda yapılacağı ifade edilmektedir. Haberde, bu yeni yapının tamamlanmasıyla birlikte Gerze merkezindeki okul sayısının üçe çıkacağı vurgulanmıştır (Gerze Mektupları, 1934: 4).

Aynı yıla ait bir diğer fotoğraf, okulun dış cephesinin tamamlandığını, pencerelerinin takıldığını ve sıva işlemlerinin bitirildiğini göstermektedir (Şekil 4).

Şekil 4. 1934 yılında Gerze İnkılap Yatılı Mektebi.

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo?fbid=431753713529782&set=g.159534227456103> (Erişim Tarihi 03.06.2025).

21 Şubat 1935 tarihli *Sinop Gazetesi*'nde yayımlanan bir ilanda, Gerze İnkılâb Yatılı Mektebi'nin ders yılı sonuna kadar ihtiyaç duyulan muhtelif erzak ile öğrenci elbiselerinin 2 Mart 1935 tarihinde yapılacak ihale yoluyla temin edileceği belirtilmiştir. İhalenin, dönemin artırma ve eksiltme kanununa uygun olarak 20 gün süreyle açıldığı ve talip olanlarla şartları öğrenmek isteyenlerin Encümen'e, vilâyete veya Gerze Kaymakamlığı'na başvurabilecekleri ifade edilmiştir. Bu ilan, söz konusu okulun 1935 yılında aktif olarak eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır (Önal, 2017: 125).

1936 yılında *Son Posta Gazetesi*'nde yayımlanan bir haberde, Gerze ilçe merkezinde yalnızca iki mektebin bulunduğu ve bunlardan birinin yatılı okul olduğu belirtilmektedir (Memleket Haberleri, 1936: 5). Haberde söz edilen iki mektepten biri Merkez (Gazi Mustafa Kemal) Mektebi, diğeri haberde yatılı okul olarak belirtilen İnkılap Yatılı Mektebi'dir (Memleket Haberleri, 1936: 5). Nitekim 1940'lı yıllara ait bir fotoğrafta Merkez (Gazi Mustafa Kemal) Mektebi ile İnkılap Yatılı Mektebi birbirlerine yakın konumda yer almaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. 1940 yılında Gerze.

Kaynak: <https://www.facebook.com/photo?fbid=3600645346640587&set=pcb.3448881798521313> (Erişim Tarihi 03.06.2025).

1938 yılında Cumhuriyet'in 15. yılı kapsamında Sinop için hazırlanan bir çalışmada, kentte gerçekleştirilen yapısal gelişmelere dair bilgiler sunulmuştur. Bu çerçevede, inşa edilen yollar, okullar ve diğer kamu yapılarıyla ilgili ayrıntılara yer verilmiştir. Söz konusu belgede yer alan Gerze İnkılap Yatı Mektebi'ne ait bir görsel (Şekil 6), yapının inşaatının tamamlandığını ortaya koymaktadır (Sinop Cumhuriyet'in 15'inci yılında, 1938).

Şekil 6. 1938 yılında Gerze İnkılap Yatı Mektebi (Sinop Cumhuriyet'in 15'inci yılında, 1938).

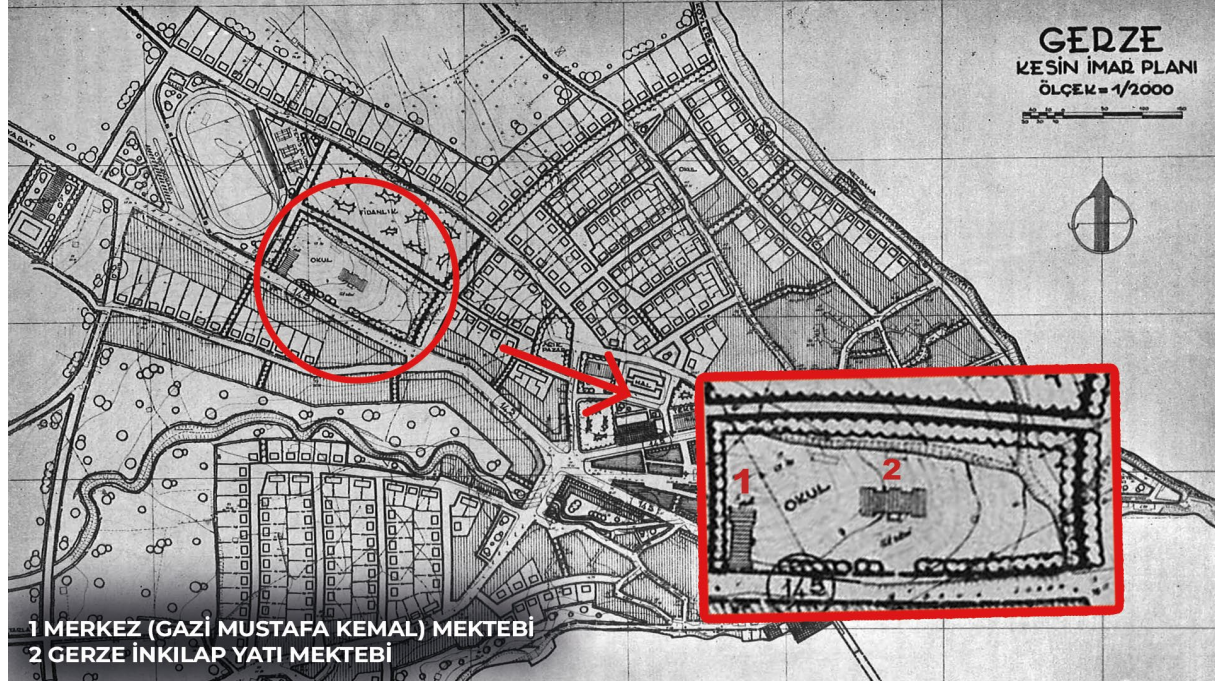
1950 yılında mimar Mukadder Çizer tarafından hazırlanan ancak 1956 yılındaki yangın sebebiyle uygulanmayan Gerze imar planında, "mektepler mevki" olarak adlandırılan bölgede iki okul yapısının krokisi yer almaktadır (Çizer, 1951: 70). İmar planındaki kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlı yapının Merkez (Gazi Mustafa Kemal) Mektebi, doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planlı yapının ise İnkılap Yatı Mektebi olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 7).

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde, Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin inşasının başladığı tarih kesin olarak tespit edilemese de okulun 1934 yılında büyük ölçüde tamamlanarak hizmete açıldığı anlaşılmaktadır. Yapı, açılışından itibaren "Gerze İnkılâp Yatı Mektebi", "Gerze İnkılap İlköğretim

Okulu”, “Gerze İnkılap Okulu” ve “Gerze Şehit Nurullah Saraç Anadolu Lisesi” gibi farklı isimlerle anılmıştır; bu çalışmada, okulun ilk inşa edildiği dönemde kullanılan adı olan “Gerze İnkılap Yatı Mektebi” esas alınmıştır.

2017 yılına kadar eğitim-öğretim hizmeti veren yapı, 2017 yılından itibaren Gerze İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü binası olarak kullanılmaya başlanmıştır (Samsun KVKBK 57-05-40).

Şekil 7. Gerze İmar Planı 1950 (Çizer, 1951: 70).

2.2. Yapının Geçirdiği Onarımlar

Okul, geçirdiği çeşitli onarımlar sayesinde günümüze ulaşabilmiştir. Yapıda tespit edilebilen ilk onarım, çatıya ilişkin müdahaledir. 1932 ve 1934 yıllarına ait fotoğraflarda, çatının saçak seviyesinin beden duvarından belirgin biçimde dışa taşkın şekilde inşa edildiği görülmektedir (Şekil 4-6). Ancak günümüzde çatı, beden duvarının içinde kalacak şekilde daraltılmıştır (Şekil 9). Bu durum, yapının tarihini kesin olarak belirleyemediğimiz bir dönemde geniş saçaklı çatı düzeninin değiştirilerek daha dar bir saçak sistemine dönüştürüldüğünü göstermektedir. Gerçekleştirilen bu değişiklik yalnızca yapının dış görünümünü etkilemekle kalmamış, aynı zamanda yağmur sularının cephe yüzeyine doğrudan temas etmesine neden olarak yapı malzemelerinin daha hızlı yıpranmasına da zemin hazırlamıştır.

2000 yılında gerçekleştirilen bir onarım kapsamında çatının aktarımı, olukların onarımı, boya ve badana işlemleri yapılmış; kapı ve pencereler özgün ahşap malzeme kullanılarak onarılmıştır (Samsun KVKBK 57-05-40). Aynı yıla ait bir fotoğrafta yapının güney cephesinde, kapının doğu ve batı yönlerinde muhdes mekânların bulunduğu görülmekteyse de (Şekil 8), bu mekânlar günümüzde mevcut değildir (Samsun KVKBK 57-05-40).

Yapının tüm katlarında, iç mekânların kenarlarına muhdes betonarme kolonlar yerleştirilmiş ve bu kolonlar, her katta betonarme kirişlerle birbirlerine bağlanarak rijit bir taşıyıcı sistem oluşturulmuştur. Katlar boyunca süreklilik gösteren bu muhdes uygulama, yapının mevcut strüktürel bütünlüğünü artırmak, özellikle yatay ve düşey yükler karşısında dayanıklılığını güçlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Özgün taşıyıcı sistemin dışında kalan bu müdahale, yapının kullanım ömrünü uzatmaya yönelik bir yapısal güçlendirme niteliği taşımaktadır. Ancak söz konusu uygulamanın ne zaman gerçekleştirildiğine dair herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır.

2017 yılında yapı, basit onarım kapsamında yeniden ele alınmış; bozulan mimari unsurlar elden geçirilmiş, dökülen sıvalar yenilenmiştir. Ayrıca çatının yıpranmış kısımları onarılarak tekrar aktarılmıştır (Samsun KVKBK 57-05-40).

Şekil 8. 2000’li yıllarda Gerze İnkılap Yatı Mektebi (Samsun KVKBK 57-05-40).

Şekil 9. Gerze İnkılap Yatı Mektebi’nin 2017 yılındaki onarımı (Samsun KVKBK 57-05-40).

2.3. Malzeme ve Teknik

Taş ve tuğla malzeme ile yığma duvar tekniğinde inşa edilen yapının duvarları sıvalı ve boyalıdır. Ancak günümüzde sıva ve boya yüzeylerinde yer yer dökümler görülmektedir. Yapının zemin ve birinci kat döşemeleri yerinde dökme mozaik kaplamayla, tavanları ise betonarme malzemeye yapılmıştır. Zemin kattan birinci kata erişimi sağlayan merdivenin basamakları da aynı şekilde yerinde dökme mozaik kaplamadır. Yapının zemin katında ZK-04 ve ZK-09 numaralı, birinci katında 1K-04, 1K-05, 1K-07, 1K-09 ve 1K-10 numaralı mekânların zeminleri sonradan ahşap parke ile kaplanmıştır. Yapının iç mekanlarının köşelerine yerleştirilen ve bodrum, zemin ve birinci katlarda da devam eden kolonlar betonarmedir. Kolonlar katların tavan seviyesinde birbirlerine kirişlerle bağlanmıştır.

Okulun kapı ve pencere formları özgünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır; ancak ahşap doğramalar zaman içerisinde gerçekleştirilen onarımlar sırasında yenilenmiştir. Zemin kat ile birinci kat arasındaki bağlantıyı sağlayan merdivenin korkulukları metal, küpeştesi ise ahşap malzemedendir. Yapının orta aksı ve yanlardaki dış taşkın bölümlerin üzeri Marsilya kiremidi ile kaplı, ahşap kırma çatıyla örtülüdür.

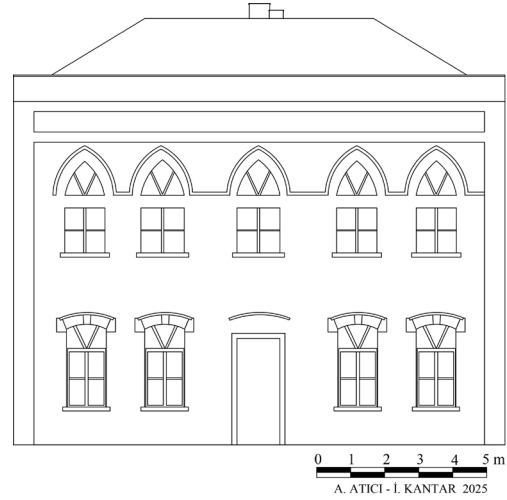
2.4. Mimari Özellikler

Yapı, kuzey ve batı tarafında bahçe duvarıyla çevrili geniş bir avlunun güneydoğu kenarında, doğu-batı doğrultusunda konumlanmış dikdörtgen planlı bir alana sahiptir. Cepheleri büyük ölçüde özgünlüğünü korurken, yapı, pencere oranları ve kurgu şemasıyla inşa edildiği dönemin karakterini yansıtmaktadır. Okul, ön cephelerinde vurgulanan kütleler, dış taşın söveler, aks üzerinde belirginleştirilen kapı çıkıntısı, pencere sövelerinde kullanılan dış taşırılmış kemerler ile söve ve denizlikli pencereler sayesinde hareketli bir cephe anlayışı sergilemektedir. Birinci kat pencere kemerlerini birleştiren silmeler ile köşe pilastrları, yapıya estetik değer kazandıran önemli mimari öğelerdir. Yapının cepheleri, süslemesiz olmasına rağmen hareketli ve ritmik bir tasarım anlayışı sergilemektedir.

Batı cephenin zemin kat ekseninde bir kapı ve kapının her iki yanında basık kemerli ikişerden toplam dört pencere bulunmaktadır. Zemin kat seviyesinin aksındaki kapı, muhdes duvarla kapatılmıştır. Cephedeki pencerelerin kemerleri, kemer kilit taşları, üzengi seviyeleri ve denizlikleri yüzeyden taşkın bir şekilde düzenlenmiştir. Cephenin birinci kat seviyesinde, sivri kemerli ışıklıklara sahip dikdörtgen formu beş pencere yer alır. Bu pencerelerin üst kısmında, sivri kemerli silmeler pencerelerin üzengi seviyesinde birbirleriyle birleşerek cephe boyunca devam etmektedir. Cephe, üst bölümde yatay doğrultuda iki sıra halinde yer alan silmelerle sınırlandırılmıştır. Birinci kat seviyesinde, dış taşkın

kısımlardaki pencerelerin sivri kemerli ışıklıkları arasında kalan alanlarda ve bu alanların cephenin iki yanındaki sövelere denk kısımlarında konsollara yer verilmiştir¹ (Şekil 10-11).

Şekil 10-11. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin batı cephesi ve çizimi.

Kuzey cephe, yan aksların orta aksa göre ileri taşırılmasıyla hareketli bir görünüm sunmaktadır. Doğudan batıya doğru eğimli bir arazi üzerine konumlandırılan yapının kuzey cephesi, eksende ve batıdaki dışa taşkın kısımlarda zemin üzerine tek katlı, doğudaki dışa taşkın kütle bodrum üzerine iki katlı bir görünüme sahiptir. Cephenin doğusundaki dışa taşkın kütle bodrum kat seviyesinde basık kemerli bir pencereye yer verilmiştir. Zemin katın ekseninde, birinci katta da devam eden tek kademeli, yüzeyden hafif taşırılmış ve ortasında kapı bulunan bir giriş kütleleri yer alır. Kapıyı vurgulayan bu kütleye üç yönlü, dört basamaklı bir merdivenle ulaşılır. Cephenin zemin katındaki 12 pencere basık kemerlidir. Pencerelerin kemer, kemer kilit taşı, üzengi seviyesi ve denizlikleri yüzeyden taşıntı yapmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin kuzeydoğusu.

¹ Yapının tasarımında çatı saçaklarının geniş tutulması planlanmış, bu doğrultuda pencere aralarına taşıyıcı işlev üstlenecek konsollar yerleştirilmiş ve bu konsollara oturtulacak ahşap eliböğründeler ile saçakların taşınması hedeflenmiştir. Ancak uygulama sürecinde bu tasarımdan kısmen sapılarak çatının saçakları beklenenin aksine dar tutulmuş, bu durum ise yapım aşamasında çeşitli nedenlerle tip projesinin özgün tasarımından farklı uygulandığını göstermektedir.

Kuzey cephenin birinci kat seviyesinde, orta aksta sivri kemerli yedi, yan kanatlarda dikdörtgen formlu ve sivri kemerli ışıklıklara sahip altı olmak üzere toplam 13 pencere yer alır. Pencereleer yukarısında sivri kemerli silme bordürüyle vurgulanmıştır. Birinci kat seviyesindeki pencerelerin denizlikleri dışa taşıntı yapmaktadır. Cephenin dışa taşıntı yapan kanatlarının kenarları düz sövelerle vurgulanmış ve yukarıda iki sıra halinde silmelerle çevrelenmiştir. Dışa taşıntı yapan kısımlardaki pencerelerin sivri kemerli ışıklıklarının arasında kalan kısımlarda ve bu kısımların cepheyi kenarlarda sınırlandıran sövelere denk gelen bölümlerinde konsollara yer verilmiştir (Şekil 13-14).

Şekil 13. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin kuzey cephesi.

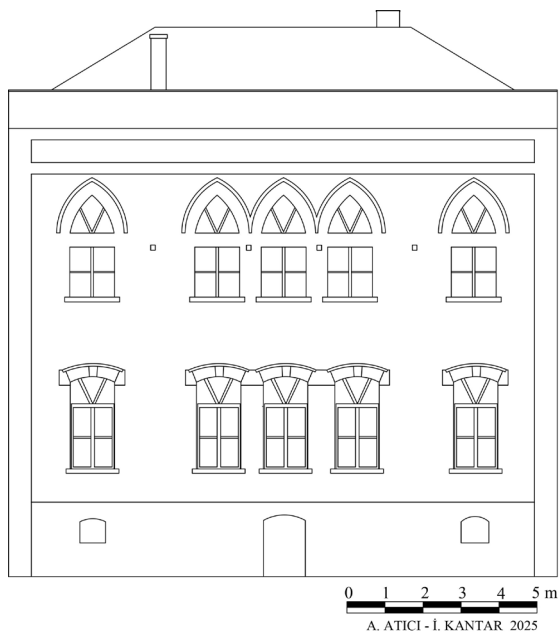
Şekil 14. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin kuzey cephe çizimi.

Doğu cephe, kat düzenlemesi bakımından diğer cephelerden farklılık göstermektedir. Cephenin bodrum kat seviyesinin aksında basık kemerli bir kapı ve bu kapının iki yanında basık kemerli birer pencere yer almaktadır. Cephenin zemin ve birinci katlarında ise beşer pencere bulunmaktadır. Her iki kattaki beş pencereden üçü cephenin ekseninde yan yana, ikisi ise cephenin kenarlarında konumlandırılmıştır. Zemin kat pencereleri basık kemerli, birinci kat pencereleri dikdörtgen formlu ve sivri kemerli ışıklıklıdır. Zemin kattaki basık kemerli pencerelerin kemer, kemer kilit taşı, üzengi seviyesi ve denizlikleri yüzeyden taşıntı yapmaktadır. Birinci kattaki sivri kemerli ışıklıkların yukarısında sivri kemerli silmeler yer almaktadır. Sivri kemerli ışıklıkların arasında kalan kısımlarda konsollara yer verilmiştir. Cephe, üst bölümde yatay doğrultuda iki sıra halindeki silmelerle, kenarlarda sövelerle sınırlandırılmıştır (Şekil 15-16).

Yapının bahçeye bakan güney cephesi, yan aksların orta aksa göre ileri taşırılmasıyla hareketli bir görünüm sunmaktadır. Batıdan doğuya doğru eğimli bir arazi üzerine konumlandırılan yapının güney cephesi, eksende ve batıdaki dışa taşkın kısımlarda zemin üzerine tek katlı, doğudaki taşkın kütle ise bodrum üzerine iki katlıdır. Güney cephenin doğusundaki dışa taşkın kütlede bodrum kat seviyesinde basık kemerli bir pencere bulunmaktadır. Zemin katın ekseninde, birinci kattaki pencerenin aksına kadar devam eden tek kademeli, yüzeyden hafif taşırılmış ve ortasında kapı bulunan bir giriş kütlesi yer alır. Kapıyı vurgulayan bu kütleye üç yönlü, altı basamaklı bir merdivenle ulaşılır. Cephenin zemin katında basık kemerli 10 pencere yer almaktadır. Pencerelerin kemer, kilit taşı, üzengi seviyesi ve denizlikleri yüzeyden taşıntı yapmaktadır (Şekil 17).

Şekil 15-16. Gerze İnkılap Yatağı Mektebi'nin doğu cephesi ve çizimi.

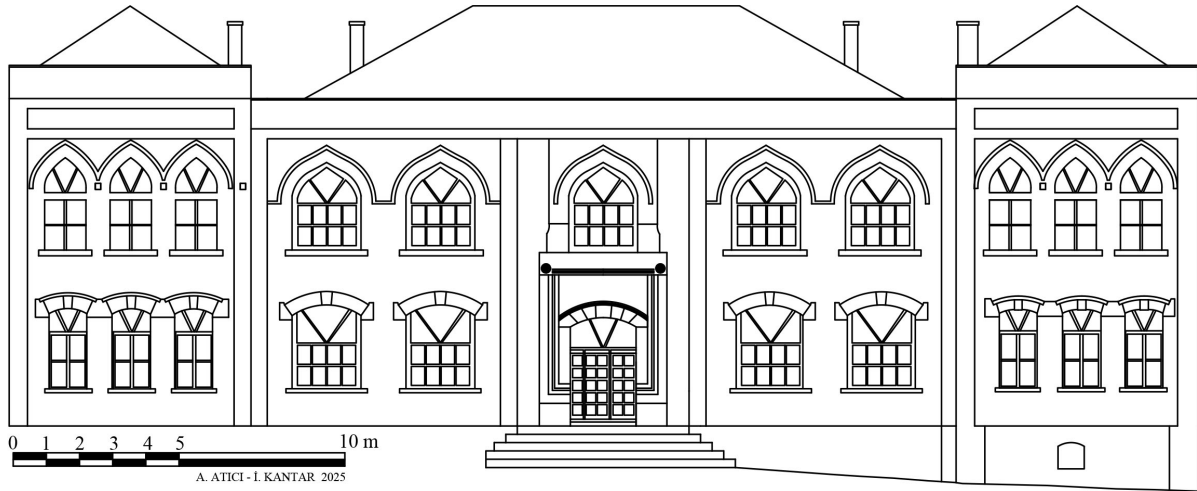
Şekil 17. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin güneybatısı.

Güney cephenin birinci kat seviyesinde, orta aksta sivri kemerli beş, yan kanatlarda dikdörtgen formlu, sivri kemerli ışıklıklara sahip altı olmak üzere toplam 11 pencere bulunmaktadır. Pencereilerin yukarısında sivri kemer formunu tekrar eden silmeler, birbirlerine üzengi seviyesinde bağlanmıştır. Birinci kat pencerelerinin denizlikleri dışa taşmaktadır. Cephenin aksında hafif dışa taşan bölümün ve yan kanatlardaki dışa taşan kısımların kenarları sövelerle vurgulanmıştır. Orta akstaki bölüm üstte yatay bir silme ile, yan kanatlardaki bölümler ise iki sıra yatay silme ile sınırlandırılmıştır. Dışa taşan kısımlardaki pencerelerin sivri kemerli ışıklıklarının arasındaki alanlarda ve bu kısımların sövelere denk gelen bölümlerinde konsollar yer almaktadır (Şekil 18-19).

Şekil 18. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin güney cephesi.

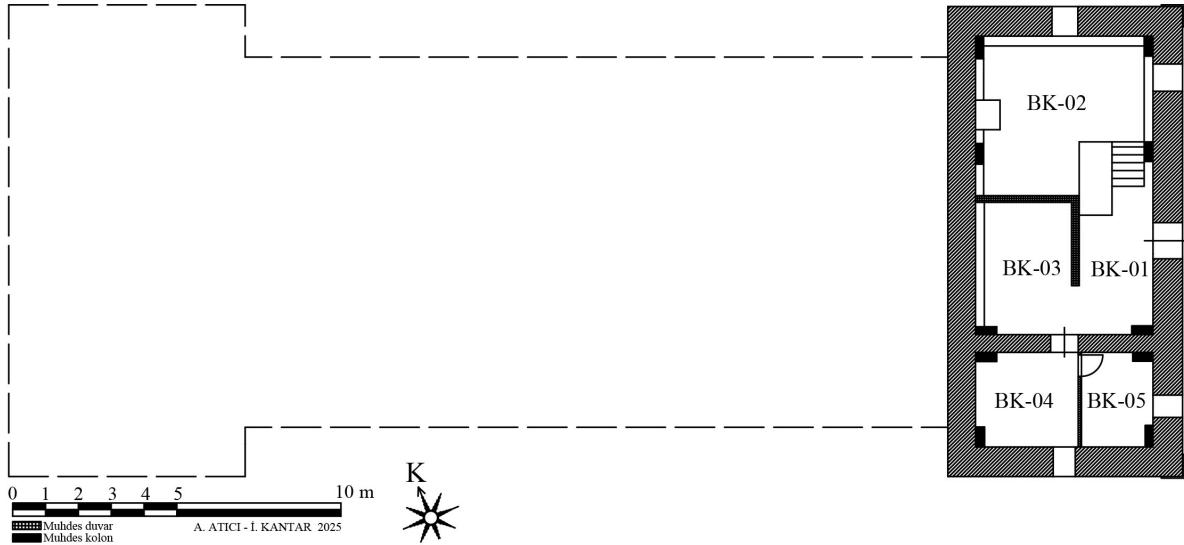

Şekil 19. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin güney cephe çizimi.

Simetrik bir anlayışla biçimlenen yapı, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve yarım bodrum üzerine iki katlıdır. Doğru-batı yönünde uzanan dikdörtgen ana aksın iki ucunda kuzey-güney doğrultusunda dışa taşan mekanlar bulunmaktadır.

Yapının doğusundaki dışa taşkın kütlede yer alan bodrum kat, özgün halinde kuzey ve güneyde yer alan iki mekândan oluşmaktadır. Bodrum kata, doğu cephenin eksenindeki basık kemerli kapıyla geçiş sağlanır. Bodrum katın kuzeyinde yer alan kuzey-güney doğrultusundaki dikdörtgen plânlı mekân, L formundaki muhdes bir duvarla üç bölüme (BK-01-02-03) ayrılmıştır. Günümüzde kazan dairesi olarak işlevlendirilen mekân, kuzey ve doğu duvarlarında birer pencere olmak üzere toplam iki basık kemerli pencereyle aydınlatılmaktadır. Mekânın doğu duvarında basık kemerli bir kapısı vardır. BK-01 ve BK-02 numaralı birimlerin arasındaki kot farkından dolayı mekânlar arasında ulaşım merdiven ve yanındaki rampa sayesinde gerçekleştirilmektedir (Şekil 20).

Bodrum katın güneyinde özgün durumunda tek bir bölümden oluşan oda muhdes bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır (BK-04 ve BK-05). Oda, güney ve doğu duvarlarındaki basık kemerli bir pencereyle aydınlatılmaktadır. Bodrum katın duvarının kenarlarında, betonarme kolonlara yer verilmiştir².

Şekil 20. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin bodrum kat planı.

Yapının zemin katına, kuzey ve güney cephelerdeki akslar üzerinde yer alan kapılarla erişim sağlanmaktadır. Zemin katın güneyindeki kapıya altı basamaklı, kuzeyindeki kapıya ise üç basamaklı

² Yapıyı güçlendirmek amacıyla eklenen kolonlar, bodrum, zemin ve birinci katta da süreklilik göstermektedir.

merdivenlerle ulaşılır. Zemin kat koridorunun batı, kuzey ve doğu yönlerinde sınıf ve idare odaları bulunmaktadır (Şekil 21-22). Zemin katta merdiven evinin³ batısındaki sınıf ile dikdörtgen kütlenin batısındaki taşıntılı sınıf, muhdes duvarlarla bölünmüştür⁴. Zemin kat koridoru, kuzeyde merdiven eviyle birleşerek “T” formu bir plan oluşturur. Zemin kata, kuzey ve güney cephelerde simetrik olarak yerleştirilen iki kanatlı kapılarla geçiş sağlanmaktadır. Kuzeydeki kapı dikdörtgen formu, güneydeki kapı ise basık kemerlidir (Şekil 28).

Şekil 21-22. Gerze İnkılap Yatı Mektebi’nin zemin kat koridoru.

Zemin katın kuzey cephe aksındaki merdiven evinin batısına tek yönlü bir merdiven yerleştirilmiştir. Bu merdiven, katın yarısında bulunan ara sahanlıktan sonra yön değiştirerek birinci kat koridoruna geçiş sağlar. Yapının güney cephe aksında, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bir koridor bulunmaktadır. Koridorun güneyinde basık kemerli dört pencere yer alır. Güçlendirme çalışmaları kapsamında koridorun güneyine altı, kuzeyine altı olmak üzere toplam 12 muhdes kolon eklenmiştir. Bu kolonlar, üstte kirişlerle birbirine bağlanmıştır (Şekil 21-22).

Zemin katta, merdiven evinin doğu ve batısında, özgün planlarında birbirine simetrik düzenlenmiş iki sınıf bulunmaktadır. Sınıfların güney duvarının doğusunda ahşap tek kanatlı kapı, kuzey duvarında ise basık kemerli üçer pencere yer alır. Ancak merdiven evinin batısındaki sınıf, özgün durumda tek bir sınıf iken, muhdes duvarlarla iki idare odası (ZK-04 ve ZK-06) ve bir hole (ZK-05) dönüştürülmüştür (Şekil 23-25).

Şekil 23-25. Gerze İnkılap Yatı Mektebi’nin zemin kat ZK-04, ZK-06, ZK-05 numaralı mekânlar.

Koridorun batı ucundaki dışa taşkın kütle aslında tek bir sınıfken muhdes duvarlarla idare ve arşiv odasına dönüştürülmüştür. Özgün durumunda kuzey ve güney duvarda üçerden toplam altı, batı duvarında ise eksende bir kapı, kapının iki yanında ikişerden toplam dört pencere yer alır (ZK-02-ZK-03). Batı duvarın eksenindeki kapı muhdes bir duvarla kapatılmıştır (Şekil 26-27).

³ Merdiven boyunca yapının tepesine kadar uzanan boşluk. (Hasol, 1979: 346).

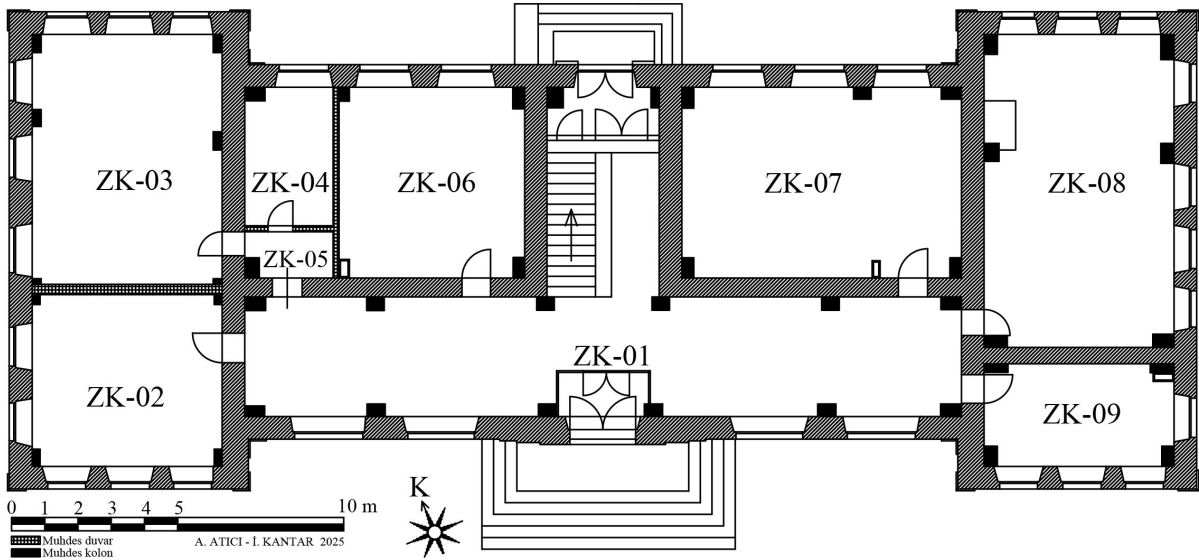
⁴ Zemin katta özgün durumunda dört sınıf, bir idare odası olması gerekirken günümüzde toplam dokuz ayrı mekân bulunmaktadır.

Şekil 26-27. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin zemin kat ZK-02, ZK-03 numaralı mekânlar.

Zemin katın doğusundaki taşkın kütlenin güneyinde yer alan yönetici odasına (ZK-09), koridorun doğu ucunda bulunan tek kanatlı ahşap kapıdan geçilmektedir. Yönetici odasının güney duvarında üç, doğu duvarında bir basık kemerli pencere bulunmaktadır.

Şekil 28. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin zemin kat planı.

Yapının güneydoğu köşesindeki sınıfa (ZK-08), koridorun doğusunda yer alan tek kanatlı ahşap kapıyla erişim sağlanır. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı bu sınıf, doğu duvarında dört, kuzey duvarında üç olmak üzere toplam yedi basık kemerli pencereyle aydınlatılmaktadır. Zemin kattaki tüm sınıf ve idare odalarının kapıları dikdörtgen formda olup, duvarlar sıvalı ve boyalıdır.

Zemin katta bulunan iki kollu merdivenle zemin katın simetriği olan birinci kata ulaşılmaktadır. Merdiven, zemin katın yarısına kadar 14, ara sahanlıktan sonra yön değiştirdiğinde 13 basamaktan meydana gelmektedir. Merdiven evi kuzey duvardaki sivri kemerli pencereyle aydınlatılmaktadır. Birinci katta koridorun batı, kuzey ve doğusunda idare odaları mevcuttur⁵.

Yapının birinci katındaki mekânlar, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir koridora açılmaktadır. Koridor güney duvarındaki sivri kemerli beş pencere ile aydınlatılmaktadır. Koridorun

⁵ Birinci katta 1K-02 ve 1K-03, 1K04 ile 1K06 numaralı mekânlar özgün durumunda tek sınıftır. Birinci katta özgün durumunda 4 sınıf ve bir idare odası bulunmaktadır.

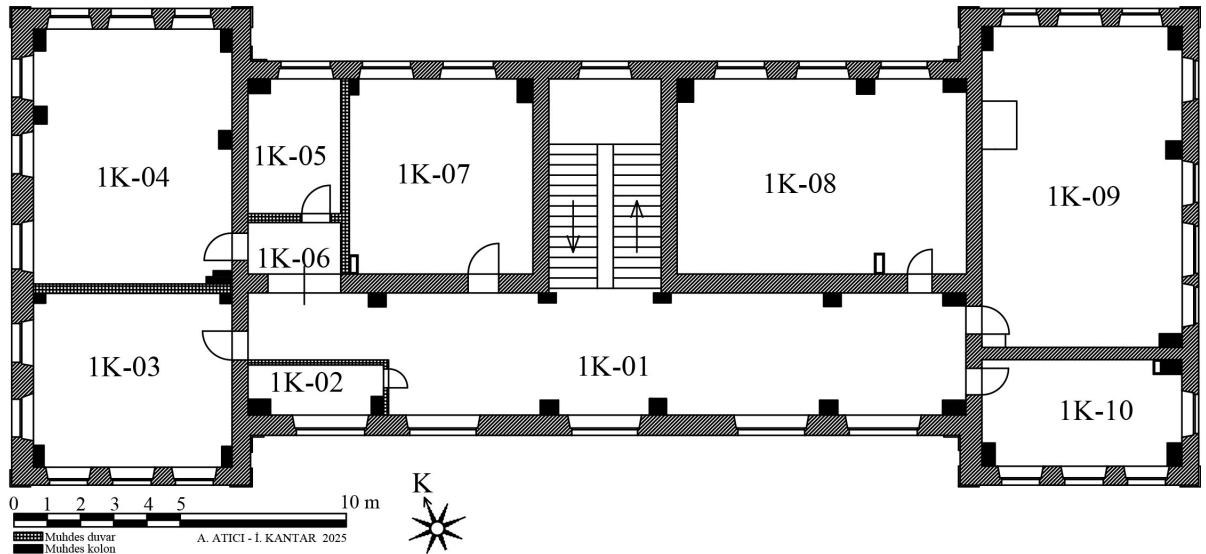
güneybatı köşesinde muhdes bir bölüm vardır. Koridorun tabanı yerinde dökme mozaik, tavanı betonarme olup duvarları sıvalı ve boyalıdır (Şekil 29-30).

Şekil 29-30. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin birinci kat koridoru.

Birinci katta merdiven evinin doğusunda ve batısındaki sınıflar zemin katta olduğu gibi aslında birbirlerine simetrikler. Ancak merdivenin batısındaki sınıf muhdes duvarla iki oda (1K-05, 1K-07) ve bir hol (1K-06) olarak düzenlenmiştir. Özgün tasarımlarında söz konusu bu iki sınıfın güney duvarlarının doğu ucunda kapıları, kuzey duvarlarında sivri kemerli üçer pencereleri yer alır (Şekil 31).

Şekil 31. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin birinci kat planı.

Koridorun batı ucunda yer alan 1K-03 ve 1K-04 numaralı mekânlar, özgün tasarımlarında tek bir sınıf olarak planlanmış, ancak sonradan eklenen duvarlarla iki ayrı bölüme ayrılmıştır. Sınıfın özgün tasarımına göre kapısı doğrudan koridora açılmaktadır. Sınıf, güney duvarında üç, kuzey duvarında üç ve batı duvarında beş olmak üzere toplam 11 dikdörtgen formlu ve sivri kemerli ışıklıklı pencereyle aydınlatılmaktadır (Şekil 32-33).

Şekil 32-33. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin birinci kat 1K-03 ve 1K-04 numaralı mekânlar.

Birinci katın doğusunda yer alan taşkın kütlenin güneyine konumlanan 1K-10 numaralı idare odasına, koridorun doğu ucunda bulunan tek kanatlı ahşap kapıyla erişim sağlanmaktadır. Yönetici odası, güney duvarında üç, doğu duvarında ise bir dikdörtgen formu ve sivri kemerli ışıklı pencere ile aydınlatılmaktadır (Şekil 34).

Birinci katta, kuzeydoğu köşede konumlanan 1K-09 numaralı sınıfa, koridorun doğusunda yer alan tek kanatlı ahşap bir kapıyla geçiş sağlanmaktadır. Kuzey-güney ekseninde dikdörtgen plan düzenine sahip olan bu sınıf, doğu duvarında dört, kuzey duvarında ise üç olmak üzere toplam yedi dikdörtgen formu ve sivri kemerli ışıklı pencere ile aydınlatılmaktadır (Şekil 35).

Şekil 34-35. Gerze İnkılap Yatı Mektebi'nin birinci kat 1K-09-10 numaralı sınıf ve idare odası.

2.5. Süsleme Özellikleri

Yapıda, cephe yüzeyinden taşkın olarak tasarlanan denizlikler, kemerler, silme bordürü ve üzengi seviyeleri dikkat çekicidir. Birinci kat seviyesindeki sivri kemerli pencerelerin üst kısmı, silmelerle birbirine bağlanarak yatay bir süreklilik sağlanmıştır. Ayrıca cephenin köşelerinde ve orta aksa yerleştirilen kapının kenarlarında bulunan düşey silmeler ile cephe üst kısmındaki yatay silmeler, yapıya estetik bir ritim kazandırmaktadır. Yapının güney cephesinde, orta aksa yerleştirilen dikdörtgen formu kapının köşelerinde ise güneş motifli kabaralar bulunmaktadır (Şekil 36-37).

Şekil 36-37. Güney cephedeki kapının köşeliklerindeki güneş motifleri.

3. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edilen eğitim yapıları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından eğitim reformlarının temel bir unsuru olarak inşa edilmiştir. Bu dönemin başlıca hedefi, okur-yazarlık oranını yüzde yüze ulaştırmak olmuştur (Kul, 2011: 67). Bu amaçla, okul binalarının tasarım ve inşasına büyük önem verilmiş; yurdun hemen hemen her tarafında farklı nitelikte ve boyutlarda çok sayıda okul yapılmıştır (Kul, 2011: 68). Bu dönemde Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlanan Ankara Gazi ve Latife Okulları'na ait tip proje, 1920'ler ve 1930'ların ilk yarısı boyunca Türkiye'nin hemen hemen tüm il ve ilçelerinde ilkokul binalarının inşasında yaygın olarak uygulanmıştır (Kul, 2011: 68). Bu kapsamda Sinop ilinde de Mukbil Kemal Taş tarafından hazırlanan tip projesine uygun çeşitli eğitim yapıları inşa edilmiştir. Bu eğitim yapılarından birisi olan Gerze ilçesinde yer alan İnkılap Yatağı Mektebi, plan ve cephe özellikleri bakımından Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edilen eğitim yapılarından biridir. Yapı, Sinop'ta çağdaşı olan Ayancık (Atıcı, 2021) ve Boyabat (Güneş ve Kartal, 2023) ilçelerindeki okul binalarıyla plan ve cephe özellikleri bakımından benzerlik göstermektedir.

Bu dönemde inşa edilen okul yapılarının yapım sürecinde, öğrencilerin sağlıklı bir çevrede eğitim alabilmelerini sağlamak amacıyla, kışla, fabrika, hapishane ve kahvehane gibi yapılardan uzak konumlar tercih edilmiş; ayrıca okul ile öğrencilerin evleri arasındaki mesafenin kısa olmasına özen gösterilmiştir (Gürsoy, 2019: 33). Yapıların duvarlarında taş veya tuğla gibi sağlam ve yerel malzemelerin kullanılması, sınıfların ve teneffüshanelerin geniş tutulması ve iç mekânların doğal ışık almasına yönelik düzenlemelerde dönemin planlama anlayışının önemli unsurları arasında yer almıştır (Özbek, 2013: 276). Bunun yanı sıra, okul planlarında yalnızca dersliklere değil; öğretmenler odası, idare odası, hizmetli odası, atölye ve laboratuvar gibi işlevsel birimlere de yer verilerek, eğitimin çok yönlü ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kapsamlı çözümler geliştirilmiştir (Işık, 2010: 28). Çalışma kapsamında ele alınan Gerze İnkılap Yatağı Mektebi, benzer özelliklere sahip eğitim yapılarından biridir.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi kapsamında tasarlanan yapılar genellikle bodrum üzerine iki katlı olarak planlanmış, uzun kenarın ekseninde ana giriş kapısına yer verilmiştir (Bozdoğan, 2002: 54). Bu dönemde inşa edilen okul binalarında ise plandan ziyade cephe düzenlemesine öncelik tanınmıştır (Gürsoy, 2019: 34). Cephe tasarımında özellikle köşe ve kapı çıkmaları, katlar arası silmeler, her katta farklı biçimlerde düzenlenmiş kemerli pencereler ile beden duvarından dışa taşırılmış geniş saçaklar dikkat çekmektedir (Yavuz, 1973: 27). Bu yapılarda ön cepheye, diğer cephelere kıyasla daha fazla özen

gösterilmiş; arka cephe çoğu zaman ön cephenin sadeleştirilmiş bir tekrarı olarak tasarlanırken, yan cepheler daha yalın bir karaktere sahip olmuştur (Sözen, 1996: 30-31).

Gerze İnkılap Yatı Mektebi, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin etkilerini yansıtan, dikdörtgen formlu bir alan üzerine inşa edilmiş ve literatürde "H planlı" (Güneş ve Kartal, 2023: 219) olarak tanımlanan plan şemasıyla tasarlanmıştır. Bu plan tipi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edilen pek çok eğitim yapısında yaygın biçimde benimsenmiş standart bir yerleşim düzenini ifade etmektedir. Gerze İnkılap Yatı Mektebi; plan şeması ve genel mimari yaklaşımıyla, Aksaray İlk Cumhuriyet Mektebi (Kılıç ve Polat, 2024), Ankara Gazi Numune Erkek ve Gazi Numune Kız Mektebi (Aslanoğlu, 2010), Ankara İsmet Paşa Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 38), Ankara Yeni Hayat Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 36), Aydın İsmet Paşa Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 54), Aydın Umurlu Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 55), Cebelibereket (Osmaniye) Ceyhan Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 91/1), Çanakkale Biga Dumlupınar Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 110), Çanakkale Biga Pazarköy Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 103), Çanakkale Lapseki Suluca Köy Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 119), Çankırı Çerkeş Kazası Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 126), Çankırı Çerkeş Kazası Pelitçik Köy Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 127), Denizli Acıpayam Cumhuriyet Mektebi (Özyiğit, 2023), Denizli Buldan Dört Eylül İlköğretim Okulu (Yıldız, 2022), Denizli Gazi Mustafa Kemal İlk Mektebi (Yıldız, 2022), Denizli Tavas Gazi İlk Mektebi (Yıldız, 2022), Diyarbakır Ergani Osmaniye Muhtelif Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 182), Diyarbakır Ziya Gökalp Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 181), Düzce Orhan Gazi İlkokulu (Sahtiyancı ve Benli Yıldız, 2020), Giresun Gazi Paşa Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 218), Isparta-Senirkent Turan İlköğretim Okulu (Kılıç, 2024), İzmir Ödemiş Cumhuriyet İlkokulu (Kul, 2011), Karaman İlk Mektebi (Tekin, 2023), Kayseri Akkışla Cumhuriyet İlkokulu (Özbek, 2013), Kayseri Cumhuriyet Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 303), Kayseri Tacettin Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 302), Kayseri Yeşilkent İlkokulu (Özbek, 2013), Kocaeli Karamürsel Ereğli Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 304/18), Konya Akşehir Cumhuriyet İlkokulu (Özden Öner, 2019), Konya Cumhuriyet Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 323), Konya Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (Parlak ve Yıldız, 2017), Konya Hakimiyet-i Milliye İlkokulu (Parlak ve Yıldız, 2017), Konya İsmet Paşa İlköğretim Okulu (1926-1927) (Bozkurt, 2012), Konya Kadınhanı İlkokulu (Özden Öner, 2019), Konya Karaman İlk Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 305), Malatya Gazi İlkokulu (Çelemoğlu ve Atıcı, 2021), Muğla Ali Köy Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 396), Muğla Sanatlar Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 393), Niğde Ortahisar Köyü İlk Mektebi (*Vilayet Hususi İdareleri*, 1929: fotoğraf 420), Sinop Ayancık Kurtuluş İlkokulu (Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu) (Atıcı, 2021), Uşak Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (Gürsoy, 2019) ve Yozgat Cumhuriyet İlkokulu (Acer, 2016) ile benzerlik göstermektedir⁶. Bu benzerlikler, dönemin okul mimarisinde uygulanan tip projelerin sürekliliğini ve devlet eliyle yürütülen eğitim politikalarının mekânsal yansımalarını ortaya koymaktadır.

Yapının cephe düzenlemesi, dönemin mimari üslubuna özgü karakteristik özellikler taşımaktadır. Ön cephede, girişin bulunduğu orta aksın cepheden hafifçe taşırılması ve her iki yandaki bölümlerin cepheden taşırılması, yapıya yatay düzlemde hareketlilik ve ritim kazandırmıştır. Bu mimari yaklaşım, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde sıkça başvurulan bir tasarım anlayışıdır. Benzer biçimde; Ankara Mimar Kemaleddin Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 40), Aksaray İlk Cumhuriyet Mektebi (Kılıç ve Polat, 2024), Ankara Gazi Numune Erkek Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 39), Artvin Merkez Köy Yatı Mektebi, (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 47), Aydın Gazi Paşa Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 52), Çankırı Şabanözü Nahiyesi Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 123), Çankırı Ilgaz Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 125), Eskişehir Odunpazarı Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 213), İstanbul Kadıköy İlk Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 263),

⁶Benzer örneklerin bir kısmı, 1929 yılında yayımlanan *Vilayet Hususi İdareleri Faaliyeti Albümü*'nden yararlanılarak değerlendirilmiştir. Söz konusu kaynakta sayfa numaraları belirtilmediğinden, örnek olarak sunulan okul fotoğraflarındaki numaralar referans olarak kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (*Vilayet Hususi İdareleri Faaliyeti Albümü*, 1929).

Konya Gazi Paşa Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 324), Konya İsmet Paşa Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 325), Konya Hakimiyeti Milliye Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 326), Malatya Gazi İlkokulu (Çelemoğlu ve Atıcı, 2021), Muğla Orta Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 399), Niğde Üsküp İlk Zafer Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 416), Samsun Havza Taş Mektep (Atıcı ve Çelemoğlu, 2021), Sinop Boyabat Erkek Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 443), Sinop Merkez Kız Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 444) ve Zonguldak Ereğli İlk Muhtelif Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 496) gibi yapılarda da, giriş aksının ve cephe kütesinin benzer biçimde taşırılarak vurgulandığı görülmektedir. Bu durum, dönemin estetik anlayışıyla uyumlu bir cephe kurgusunun benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Okulun bodrum ve zemin katlarında basık kemerli, birinci katında ise sivri kemerli pencerelerin kullanılması, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne özgü mimari yaklaşımların karakteristik bir yansımasıdır. Alt ve üst katlarda farklı kemer biçimlerinin bir arada kullanılması, dönemin mimarisine ait pek çok yapıda görülen ortak bir tasarım tercihidir. Bu anlayışa paralel olarak Vilayet Hususi İdari Faaliyetleri albümünde yer alan Aksaray İlk Cumhuriyet Mektebi (Kılıç ve Polat, 2024), Ankara Gazi Numune Erkek ve Gazi Numune Kız Mektebi (Aslanoğlu, 2010), Artvin Merkez Köy Yatı Mektebi, (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 47), Aydın Gazi Paşa Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 52), Cebelibereket (Osmaniye) Ceyhan Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 91/1), Çanakkale Biga Dumlupınar Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 110), Çankırı Şabanözü Nahiyesi Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 123), Çankırı Ilgaz Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 125) ve Denizli Buldan Dört Eylül İlköğretim Okulu (Yıldız, 2022) benzer tasarım yaklaşımlarını yansıtan örnekler arasında yer almaktadır.

Yapının cephelerinde pencerelerin yukarısında yer alan silmeler, dönemin mimari üslubunu görünür kılan karakteristik öğelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde kamu yapılarının cephe kompozisyonları, özellikle eğitim kurumlarında tip proje uygulamaları aracılığıyla kırsal ve kentsel yerleşimlerde tekrarlanmış; kat aralarında ve pencere üstlerinde sıva tekniğiyle oluşturulan silme kuşakları, dönemin mimari dilinde süreklilik arz eden unsurlar arasında yer almıştır (Yavuz, 2009: 79-82, 81). Bu bağlamda, pencerelerin üst kotlarında silmelerin uygulandığı yapılara; Denizli Acıpayam Cumhuriyet Mektebi (Özyiğit, 2023: 1201), Denizli Gazi İlk Mektebi (Yıldız, 2022: 984), Denizli Sarayköy Gazi İlk Mektebi (Yıldız, 2022: 985) ile Denizli Sarayköy Hisarköyü Mektebi (Ekmekci, 2025: 549) örnek gösterilebilir.

Yapıya ait eski fotoğraflarda, saçakların geniş tasarlandığı ve bu geniş saçakları taşımak için birinci kat pencereleri arasındaki bölümlerde eliböğründelerin oturacağı konsollara yer verildiği görülmektedir. Okulun geniş saçakları ve bu saçakların, Geleneksel Türk evinin temel unsurlarından olan eliböğründelerle desteklenmesi, yapının inşa edildiği döneme özgü bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle yapı; Aksaray İlk Cumhuriyet Mektebi (Kılıç ve Polat, 2024), Ankara Gazi Numune Erkek ve Gazi Numune Kız Mektebi (Aslanoğlu, 2010) ve Artvin Merkez Köy Yatı Mektebi (Dahiliye Vekaleti, 1929: fotoğraf 47) ile benzerlik göstermektedir.

Yapı, kaba yonu taş, kesme taş ve tuğla malzeme kullanılarak yığma kâgir duvarlı olarak inşa edilmiştir. 1930'lu yıllarda inşa edilen yapılarda, özellikle moloz ve kaba yonu taş kullanımının, dönemin ekonomik koşullarının yetersizliğiyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Selah, 1931: 205-206). Okulların inşasında, çoğu zaman yerel halkın katkısı belirleyici olduğundan, yerinde temin edilebilen ve maliyeti düşük olan moloz taş tercih edilmiştir. Ancak bazı örneklerde, yapının ön cephesi, kapı ve pencere söveleri ile kat silmeleri gibi mimari öğelerde kesme taş kullanımı görülmektedir (Çelemoğlu, Atıcı, 2021: 136). Gerze İnkılap Yatı Mektebi de taş ve tuğla malzeme ile inşa edilmiş olup, duvar yüzeyleri sıva ile kaplanmıştır.

Ulusal Mimarlık akımının karakteristik özelliklerini taşıyan yapı, genel olarak sade bir görünüme sahiptir. Bezeme unsurlarının kullanılmadığı iç mekânda işlevsellik ön planda tutulurken, cephelerde mimariye hareketlilik kazandırmak amacıyla bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu kapsamda, cephe düzlemini kıran dışa taşkın kütlelerle yapıya plastik bir etki kazandırılmıştır. Özellikle güney cephede

yer alan kapının her iki yanına konumlandırılan güneş motifli kibaralar, cephe kompozisyonuna simetrik bir vurgu oluşturarak görsel dinamizmi artırmaktadır.

4. SONUÇ

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte çağdaş bir toplum inşa etme hedefi doğrultusunda eğitime büyük önem verilmiş, okuma-yazma oranını hızla artırmak amacıyla yurt genelinde eğitim yapıları inşa edilmiştir. Bu kapsamda, Sinop'un Gerze ilçesinde Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki eğitim politikalarının bir yansıması olarak Gerze İnkılap Yatağı Mektebi inşa edilmiştir. Okul, Mimar Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlanan Ankara'daki Gazi Numune Erkek ve Gazi Numune Kız mekteplerinin tip projeleri esas alınarak Anadolu'da uygulanan örneklerden biridir. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin karakteristik özelliklerini taşıyan yapı, yarım bodrum üzerine iki katlı olarak inşa edilmiş ve simetrik bir düzende planlanmıştır. Yapı, ortada uzunlamasına dikdörtgen bir koridor ve çevresinde sıralanan mekânlardan oluşan, "I koridor" veya "H plan tipi" olarak adlandırılan bir plana sahiptir.

Yapının, merkezden gönderilen tip projeye göre bazı farklılıklarla inşa edildiği anlaşılmaktadır. Tip projesine göre çatı saçaklarının geniş tutulması öngörülmüş; bu doğrultuda, pencere aralarına taşıyıcı işlev üstlenmesi amacıyla konsollar yerleştirilmiştir. Bu konsolların üzerine eliböğründeler oturtularak hem çatı saçığının taşınması hem de estetik bir görünüm kazandırılması hedeflenmiştir. Ancak uygulama sürecinde bu tasarımdan kısmen sapılmış; çatıyı taşıması planlanan konsollar inşa edilmiş ancak bu konsolların üzerine eliböğründeler yerleştirilmemiştir. Bu durum, projenin uygulama aşamasında çeşitli nedenlerle özgün tasarımdan sapıldığını ve yapının mimari bütünlüğünde bazı eksilmelerin meydana geldiğini ortaya koymaktadır.

2017 yılına kadar kesintisiz olarak eğitim-öğretim faaliyetlerine ev sahipliği yapan okul, geçirdiği çeşitli onarımlara rağmen özgün mimari kimliğini büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşmıştır. Gerze'de Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında inşa edilen eğitim yapılarından biri olan okul, kentin mimari hafızasına yaptığı katkıyla önemli bir yapıdır.

Beyan ve Açıklamalar

1. Bu çalışmanın yazarı, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu kabul etmektedir.
2. Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

Teşekkür

Bu araştırma için izin veren T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Kazılar ve Araştırmalar Dairesi Başkanlığı'na, araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde gösterdikleri kolaylık ve desteklerden dolayı Gerze İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'ne teşekkür ederim. Ayrıca, araştırma sürecinde katkı ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Şuayip Çelemoğlu'na, Sanat Tarihi Bölümü lisans öğrencisi Eren Muhittin Gülsün'e ve hem saha çalışmasında hem de çizimlerin CAD programında gerçekleştirilmesinde katkı sağlayan Yüksek Lisans öğrencisi İlayda Kantar'a şükranlarımı sunarım.

KAYNAKÇA

- Acer, Ö. (2016, Mayıs 5-7). *Tarihî-Mimari Yapılar Ulusal Mimarlık Akımına Yozgat'tan Örnek Bir Yapı: Cumhuriyet Mektebi/İlkokulu Binası*. I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt 4, 381-389.
- Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı 1923-1938*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Atıcı, A. (2021). Sinop-Ayancık'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binası: Kurtuluş İlkokulu (Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu). *Sanat Tarihi Dergisi*, 30 (1), 435-455. <https://doi.org/10.29135/std.752482>
- Atıcı, A., ve Çelemoğlu, Ş. (2021). Samsun/Havza'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları: Taş Mektep ve Kamlık İlkokulu. *The Journal of Academic Social Sciences*, (114), 192-219. 10.29228/ASOS.49241

- Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve ulusun inşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde mimari kültür*. Metis Yayınları.
- Bozkurt, T. (2012). İsmet Paşa İlköğretim Okulu ve Binası. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 4, ss. 359-360). Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.
- Cengizkan, A. (2003). Söz ve Tarih: Mukbil Kemâl Taş (1891- ?) Bir Geçiş Dönemi Mimarı. *Arredamento Mimarlık*, (163), 112-119.
- Çelemoğlu, Ş., ve Atıcı, A. (2021). Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Bir Örnek: Malatya Gazi İlkokulu. *ANASAY*, (15), 125-144. <https://doi.org/10.33404/anasay.863546>
- Çelik, Z. (2019). 19. Yüzyılda Osmanlı başkenti: Değişen İstanbul (S. Deringil, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Çizer, M. (1951). Gerze Kesin İmar Planı İzah Raporu. *Arkitekt*, (3-4/231-232), 69-74.
- Ekmekci, M. (2025). Günümüze Ulaşamayan Bir Eğitim Yapısı Hisarköyü İlk Mektebi. Ş. Çelemoğlu vd. (Ed.), 27. *Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Bildiri Kitabı* (ss. 545-557). Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Facebook. *Gerze Genel Görünüm Fotoğrafı*. Facebook. <https://www.facebook.com/photo?fbid=431753713529782&set=g.159534227456103>
- Facebook. *Sinop/Gerze Fotoğraf Paylaşımı*. Facebook. <https://www.facebook.com/photo?fbid=291579360880552&set=g.159534227456103>
- Facebook. *Sinop/Gerze Tarihi Fotoğraf Paylaşımı*. Facebook. <https://www.facebook.com/photo?fbid=3600645346640587&set=pcb.3448881798521313>
- Gerze Belediyesi. *Gerze Tarihi Fotoğraf Arşivi*. Gerze Belediyesi. <https://www.gerze.bel.tr/dosyalar/1263.jpg>
- Gerze Mektupları. (1934, Temmuz 8). *Akşam*. İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi. https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/aksam/aksam_1934/aksam_1934_temmuz_aksam_1934_temmuz_8.pdf
- Güneş, T., ve Kartal, S. (2023). Sinop Boyabat İlçesi'ndeki Erken Cumhuriyet Dönemine Ait İlkokul Yapılarının Morfolojik Olarak İncelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8 (3), 214-228.
- Gürsoy, E. (2019). Uşak'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Mimari Yapısı: Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (69), 32-40. <https://doi.org/10.17755/esosder.379977>
- Hasol, D. (1979). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. Yem Yayınları.
- Işık, G. (2010). *Kayseri'de Erken Cumhuriyet dönemi eğitim yapıları* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Kemal, R. (1931, Kasım 10). *Muhabir mektubu Sinoptan Gerzeye*. Milliyet. İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi. https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/milliyet/milliyet_1931/milliyet_1931_tesrinisani/milliyet_1931_tesrinisani_10.pdf
- Kılıç, K., & Polat, E. (2024). Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Aksaray İlinin Eğitim Sistemi ve Eğitim Yapıları (1703-1950). *Culture and Civilization*, (6), 13-20. <https://doi.org/10.62425/culture.1420940>
- Kılıç, S. (2024). Cumhuriyet Dönemi Mimarlarından Mimar Mukbil Kemal Taş ve Isparta-Senirkent Turan İlköğretim Okulu. *Kent Akademisi*, 17 (1), 308-326. <https://doi.org/10.35674/kent.1397794>
- Kul, F. N. (2011). Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binaları. *Mimarlık Dergisi*, (360), 66-71.
- Memleket Haberleri: Gerzeye Elektrik Yapılıyor. (1936, Eylül 4). *Son Posta*. İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi. https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/son%20posta/son%20posta_1936/son%20posta_1936_eylul/son%20posta_1936_eylul_4.pdf

- Ödekan, A. (1997). Mimarlık ve Sanat Tarihi 1908-1980. S. Akşin vd. (Ed.), *Türkiye tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1908-1980* (ss. 505-590). Cem Yayınevi.
- Önal, E. A. (2017). *1928-1938 yılları arasında Sinop'un sosyo kültürel yapısı* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sinop Üniversitesi.
- Özbek, Y. (2013). Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1954) Kayseri'de Okul Yapıları. *Belleten*, 77 (278), 271-347. <https://doi.org/10.37879/belleten.2013.271>
- Özden Öner, G. (2019). Konya merkez ve ilçelerinde erken cumhuriyet dönemi eğitim yapıları. *Turkish Studies*, 14 (3), 881-903. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.22837>
- Özyiğit, H. (2023). I. Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarına Bir Örnek: Acıpayam Cumhuriyet Mektebi. *Turkish Studies*, 18 (3), 1197-1221. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.70630>
- Parlak, Ö., & Yıldız, E. (2017). Konya'da Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapıları. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 12 (24), 175-202.
- Sahtiyancı, E., ve Benli Yıldız, N. (2020). Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Akçakoca'dan Bir Örnek: Orhan Gazi İlkokulu. *Sanat Tarihi Dergisi*, 29 (2), 589-603. <https://doi.org/10.29135/std.678784>
- Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. *57-05-40 Numaralı Kurul Dosyası*. Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi.
- Selah, Z. (1931). Mektep İnşaatında İktisadi Düşünceler. *Mimar*, (6), 205-206.
- Sinop Cumhuriyet'in 15'inci yılında* (1938). Marifet Basımevi.
- Sözen, M. (1996). *Cumhuriyet dönemi Türk mimarisi*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tekin, A. (2023). Karaman Kent Merkezindeki Tarihi Kamu Yapıları (1891-1947). *Cihanşümül Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7), 1-22.
- Ural, S. (1973). Türkiye'nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık 1923-1960. *Mimarlık*, 1 (2), 5-53.
- Vilayet hususi idareleri faaliyetinden (Albüm)*. (1929). Hilal ve Cumhuriyet Matbaaları.
- Yavuz, Y. (1973). Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında Mimari Biçim Endişesi. *Mimarlık*, 11 (12), 26-44.
- Yavuz, Y. (1976). İkinci Meşrutiyet Döneminde Ulusal Mimari Üzerindeki Batı Etkileri (1908-1918). *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 9-34.
- Yavuz, Y. (1981). *Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Yavuz, Y. (2009). *Mimar A. Kemalettin: İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e*. TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını.
- Yıldız, M. (2022). Denizli'deki Erken Cumhuriyet Dönemi Okul Yapılarının Mimari Özelliklerine Genel Bir Bakış. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 9 (3), 964-996.